

Utrikesdepartementet

Denna rapport är en översiktlig sammanställning över hur de mänskliga rättigheterna efterlevs, grundad på den svenska ambassadens bedömningar.

Rapporten kan inte ge en fullständig bild. Information bör sökas också från andra källor.

Mänskliga rättigheter i Demokratiska republiken Kongo 2006

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Situationen i Demokratiska republiken Kongo, DRK, beträffande de mänskliga rättigheterna (MR) är fortsatt mycket allvarlig och har inte märkbart förbättrats under året. Bakomliggande orsaker till MR-kränkningarna är en omfattande straffrihet, begränsade resurser, svag statsapparat, endemisk korruption på alla nivåer, låg utbildningsnivå, säkerhetsproblem och en svår humanitär situation. Lagstiftning finns på de flesta områden men tillämpningen lämnar mycket i övrigt att önska.

Efter fredsavtalet i december 2002 har landet styrts av en övergångsregering bestående av flera av de stridande parterna. Övergång till demokratiskt styre och fredsprocessen i DRK har gjort stora framsteg under året. Den 18 december 2005 folkomröstade befolkningen om en ny konstitution som formellt antogs av presidenten i februari 2006. Landet genomförde sina första demokratiska val på 46 år den 30 juli 2006. En andra valomgång för presidentvalet hölls den 29 oktober då även provinsval genomfördes. I den andra valomgången stod valet mellan president Kabila respektive vicepresident Bemba. Övergångsregimen ersätts nu med en demokratiskt vald president och regering.

Den nya regeringen står inför utmaningen att återskapa en offentlig administration som helt kollapsat och införa rättssäkerhet och stabilitet i landet. Genomgripande reformer av administrationen på alla nivåer måste genomföras för att mänskliga rättigheter ska skyddas i framtiden. Detta arbete har långsamt påbörjats. Säkerhetssektorn, inklusive rättsväsende, polis och armé, är i stort behov av reformering och internationellt stöd.

Övergångsregeringen har varit splittrad och svag genom dess sammansättning av de forna rebellgrupperna. I vissa delar av landet, främst de östra, utövar

regeringen knappt någon territoriell kontroll. Dessa områden kontrolleras istället av diverse milisgrupper. Situationen har dock förbättrats framförallt i Ituri-området där milisen försvagats och den integrerade armén gjort gemensamma räder med MONUC. Färre allvarliga MR-incidenter inträffade i Ituri jämfört med föregående år. Fortsatt prekär säkerhetssituation råder dock främst i Ituri-distriktet i Orientale, samt de bägge Kivu-provinserna och norra och centrala Katanga. Den humanitära situationen är allmänt oerhört allvarlig i hela landet men allra värst i de östra delarna. Fortfarande avlider drygt 30 000 personer per månad, som en indirekt följd av konflikterna, på grund av svält och sjukdomar.

Den oerhört allvarliga situationen vad gäller mänskliga rättigheter kännetecknas av godtyckliga frihetsberövanden, plundringar, hot, utpressning, kidnappningar, tortyr, förstörelse av egendom, våldtäkter, kannibalism, stympningar och massakrer. Allvarliga kränkningar drabbar främst civilbefolkningen och situationen är allvarligast i de östra delarna av landet. En stor del av de allvarliga kränkningarna av mänskliga rättigheterna har kopplingar till illegal mineralutvinning i de östra delarna av landet. Föregående år har framförallt milisgrupper begått övergrepp på civilbefolkningen. Idag är landets nationella säkerhetsstyrkor, främst den nationella armén FARDC samt polis, skyldiga till de flesta av de allvarliga kränkningarna av mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt. Enligt FN begås drygt 80 procent av övergreppen på MR-området av de nationella säkerhetsstyrkorna. Olika milisgrupper och fraktioner bidrar fortfarande till övergrepp genom sina oförutsedda attacker vilka leder till internflyktingsströmmar. En minskning i massiva MR-kränkningar kan noteras. Dock ökar individuella systematiska kränkningar inklusive rätten till liv och fysisk integritet genom agerandet hos landets säkerhetsstyrkor.

Det senaste året kännetecknades av kraftiga inskränkningar av yttrandefriheten och framförallt pressfriheten. Hot, trakasserier, gripanden och flera mord på journalister inträffade under året. Under perioder stängdes TV-kanaler ned och journalister suspenderades antingen av regeringen eller av HAM. Medieklimatet karaktäriserades av en hel del hatbudskap och politisk propaganda i de kanaler som kontrollerades av de olika presidentkandidaterna. Gripande av journalister och trakasserier, inklusive dödshot, riktade mot journalister som publicerade korruptionsanklagelser mot vissa i ledande myndighetsställning eller andra regimkritiska reportage har ägt rum under året. Lag om förtal användes som ursäkt för att gripa dessa journalister vilka kvarhölls en tid under svåra förhållanden utan att någonsin genomgå en domstolsprocess.

Bekämpandet av den utbredda straffriheten har gjort vissa framsteg under året. Den 17 mars arresterades Thomas Lubanga Dyilo, ledaren för UPC-milisen i Ituri-distriktet och överfördes som den första personen i historien till

Internationella brottmålsdomstolen i Haag. Med assistans från MONUC och internationella frivilligorganisationer har man under året tillämpat Romstadgans brottskatalog och komplementaritetsprincip dömt flera militärer, inklusive officerare, som gjort sig skyldiga till bland annat massvåldtäkter och brott mot mänskligheten till långvariga fängelsestraff. I vissa fall har skadestånd utdömts till brottsoffren. Den stora majoriteten av allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna är fortsatt ouppklarade. Det finns en mängd kända allvarliga händelser som involverar uppsatta myndighetspersoner eller militärer där myndigheterna varit oförmögna, eller rentav ovilliga, att genomföra rättsprocesser.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Demokratiska republiken Kongo har ratificerat följande konventioner på MR-området.

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*, samt det första fakultativa protokollet om enskild klagorätt. Det andra fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet har varken ratificerats eller undertecknats.
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*
- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (CERD)*
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, *Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women (CEDAW)*. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har varken ratificerats eller undertecknats.
- Konventionen mot tortyr, *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)*. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr har varken ratificerats eller undertecknats.
- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)*. De två tillhörande protokollen om barn i väpnade konflikter och om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi har varken ratificerats eller undertecknats.
- Flyktingkonventionen, *Convention related to the Status of Refugees*, samt det tillhörande protokollet från 1967.
- Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *International Criminal Court (ICC)*.

Den afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter.

Många av de åtaganden som landet gjort genom att ratificera ovan nämnda konventioner respekteras dock inte i praktiken. Myndighetsutövningen sker ofta godtyckligt och med bristande resurser, vilket i sig ger negativa följder.

Demokratiska republiken Kongo har varit sena med flertalet av de rapporter som är betingade av de internationella konventionerna. I november år 2005 rapporterade dock övergångsregeringen efter åtta års försening till Tortyrkommittén. Situationen har dock förbättrats något avseende inrapporteringen, delvis som ett resultat av utbildning som hållits av FN:s Högkommissaries kontor för mänskliga rättigheter för tjänstemän vid kongolesiska ministerier. De tre senaste rapporteringsomgångarna till ICCPR har till exempel ännu ej redovisats av regeringen och rapporteringsläget avseende de andra konventionerna är i stort sett detsamma. De fem senaste rapporteringsomgångarna till CERD är planerade till februari år 2007.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Konflikten i Demokratiska republiken Kongo bedöms vara den väpnade konflikt som krävt flest dödsoffer sedan andra världskriget. Det uppskattas att mellan 3,8 till 4,5 miljoner människor har dött i landet sedan inbördeskriget började i augusti 1998 och drygt 30 000 personer avlider alltjämt varje månad av efterverkningarna av konflikten. Människor har mist livet dels som en direkt följd av stridigheterna, dels som en följd av indirekta orsaker såsom svält, landminor, skador eller sjukdomar vilka ej behandlats, samt hiv/aids. Värst är den humanitära situationen i de östra delarna. Säkerhetssituationen är särskilt allvarlig i Ituri-området, de bägge Kivu-provinserna och norra samt centrala Katanga.

Utmärkande för konflikten är framförallt hur civilbefolkningen drabbas av både milisgrupper och den nationella arméns framfart. MR-kränkningar som kan noteras under det senaste året inkluderar systematiska kränkningarna av rätten till liv och kroppslig integritet. Förövarna är allt oftare säkerhetsstyrkor, framförallt den nationella kongolesiska armén, FARDC. Polisen samt FARDC, inklusive även flera av de integrerade brigaderna, svarar numera för den absoluta majoriteten av kränkningarna till skillnad från tidigare år då det snarare var olika milisgrupper som låg bakom övergreppen. Beräkningar från MONUC: s MR-sektion gör gällande att FARDC samt polisen begår drygt 80 procent av MR-brotten. Anledningarna är flera. Bland annat har milis integrerats i den nationella armén. Soldaterna är oftast odisciplinerade, utbildade och saknar ledarskap. Löneutbetalningar sker sporadiskt eller inte alls.

Konfliktens intensitet har gradvis avtagit. Samtidigt som den politiska processen går framåt och fredsavtalet allmänt respekteras utbryter alltjämt lokala stridigheter i framförallt de östra delarna av landet, ofta med dödsfall. Säkerheten i landet garanteras i stort av FN: s fredsbevarande mission i Demokratiska republiken Kongo, benämnd MONUC efter sin franska förkortning. MONUC har ett kraftfullt mandat enligt FN-stadgans sjunde kapitel, vilket tillåter våldsanvändning. För att möjliggöra ett genomförande av mandatet har styrkan under 2005 och 2006 tilldelats större militära resurser. Missionen utgör, med för närvarande ca 17 000 man, FN: s största fredsbevarande mission, dock i ett land med en yta lika stor som hela västra Europa. FN:s säkerhetsråd har beslutat om vapenembargo som omfattar hela landet. Möjligheterna att kontrollera efterlevnaden av detta samt att garantera säkerheten i hela landet är dock begränsade. De tekniska samt personella resurser i förhållande till vad landets oländiga terräng är otillräckliga.

Det finns inga bekräftade uppgifter om statligt sanktionerade politiska mord genomförda under året. Summariska avrättningar och annat olagligt dödande utförda av de nationella säkerhetsstyrkorna och diverse milisgrupper förekommer dock.

Flera milisgrupper kidnappar civila och tvingar dem att arbeta åt milisen eller tvingar dem att förse milisen med mat och husrum. Kvinnor och barn bortförs från sina byar för att utföra arbete, militära uppgifter eller sexuella tjänster åt milisen. Milisens övergrepp har dock minskat sedan något år tillbaka. Numera sker ofta arresteringar av civilbefolkningen även av de nationella säkerhetsstyrkorna i syfte att tilltvinga sig pengar.. Det fanns inga bekräftade rapporter om politiskt motiverade försvinnanden.

Arresteringar av flera milisledare i kombination med ett större aktivt ingripande från MONUC i östra delarna sedan 2005 har lett till en något bättre säkerhetssituation i regionen allteftersom milisen försvagats. Detta var särskilt märkbart i Ituri-distriktet även om milis fortfarande var verksam och utsatte civilbefolkningen för övergrepp. Det har sedan en tid varit känt att individer ur MONUC gjort sig skyldiga till övergrepp mot civilbefolkningen. Detta har kraftigt fördömts av både FN och det internationella samfundet i övrigt. FN: s generalsekreterare och MONUC: s ledning har sedan slutet på år 2005 implementerat strikta uppförandekoder vad gäller sexuella relationer för all sin personal. Utredningar av 100 civilanställda hos MONUC resulterade i att 11 suspenderades från tjänsten. Ytterligare 25 poliser hos MONUC suspenderades.

Situationen i norra samt centrala Katanga har varit allvarlig under året med övergrepp utförda av både Mayi-Mayi-milis och FARDC i samband med sammandrabbningar dem emellan. I många fall har brutala våldtäkter skett på

ett systematiskt sätt med stymplingar av kvinnors genitalier. Sammandrabbningarna mellan Mayi-Mayi och FARDC har bidragit till svår humanitär situation för civilbefolkningen, vilka har lidit nöd genom dödande, trakasserier, hot, utpressning och förstörelse av egendom. En mängd internflyktingar finns i området.

I Sydkivu har brutala våldtäkter, kidnappningar och flera dödliga attacker mot civila utförts av rwandisk hutumilis, såsom Interahamwe, FDLR och Rasta.

Tortyr är förbjudet enligt konstitutionen men används alltjämt som förhörsmetod och bestraffning av de olika kongolesiska säkerhetstjänsterna, den nationella armén och polisväsendet. Till skillnad från föregående år finns inga rapporter om att personer avlidit som en följd av tortyr utförd av säkerhetsstyrkor. De tidigare stridande parterna, sedemera övergångsregeringen, har sina egna säkerhetstjänster som använder liknande förhörsmetoder. Överdriven våldsanvändning förekommer inom den nationella armén och polisväsendet. Att reformera den militära och civila säkerhetssektorn och skapa en integrerad nationell armé och poliskår är en stor utmaning. Denna process är svår och problematisk och hittills har endast 14 av de planerade arton brigaderna integrerats. Övergrepp och kränkningar har utförts även av dessa soldater.

På grund av de undermåliga förhållandena i landets fängelser och arrestlokaler kan i vissa fall ett fängelsestraff på några år resultera i att fången avlider. Lokaler och byggnader härstammar från tiden före självständigheten och de är samtliga i kraftigt förfall med allvarliga konsekvenser för både hälsa och säkerhet för de intagna. Situationen är om möjligt än allvarligare i landets häkten. Det råder brist på det mesta: utrymme, mat, vatten, toaletter, sjukvård och mediciner. Endast huvudfängelset Makala i Kinshasa har en budget för mat. Undernäringen är stor och de intagna är hänvisade till hjälp från utomstående för att få tillräckligt att äta. Kvinnor och underåriga sitter fängslade tillsammans med vuxna män. Endast vissa större anstalter görs en avskiljning mellan dessa grupper. Övergreppen är många och grova. Misshandel, våldtäkter och tortyr förekommer. Det är okänt hur många som avlider varje år i fängelser och arresteringslokaler. Myndigheterna följde ej de lagar som anger hur behandling av gripna och fångar skall ske. Det saknas ofta dokumentation över de intagna och vilka brott de misstänks för. De gripna blir sällan informerade om orsaken till arresteringen, de lagstadgade 48 timmarna överskrids innan de framträder inför en domare, de ges ej tillträde till kontakt med sin familj och saknar tillgång till advokat. Arresteringar sker av personer på grund av obetalda skulder vilket blir ett slags inkomstkälla för polis och vaktpersonal. Personer, ofta kvinnor, fängslas som ett påtryckningsmedel när myndigheterna ej lyckas gripa den misstänkte själv. Flera milisgrupper, men även underrättelsetjänsten har inrättat underjordiska arrester och illegala

häkten. Trots ett presidentbeslut kunde MONUC:s MR-enhet under året konstatera att de flesta illegala fängelserna eller arrestlokalerna fortfarande var öppna. MONUC konstaterade även att cirka 80 procent av de som befann sig i fängelser eller arrestlokaler inte blivit dömda och vissa hade väntat på domstolsprocess i flera år. Internationella organisationer och frivilligorganisationer har möjlighet att besöka de officiella fängelserna, även om de emellanåt möter svårigheter. Det förekommer även arrestlokaler som lyder under säkerhetstjänsten till vilka det inte ges tillträde.

4. Dödsstraff

En nationell konferens om mänskliga rättigheter ledde fram till att regeringen i mars 2001 införde ett moratorium för verkställighet av dödsstraff. Moratoriet respekterades därefter men upphävdes i september 2002 med hänvisning till den tilltagande kriminaliteten i landet. Den 7 januari 2003 meddelade militärdomstolen i Kinshasa dödsdomar mot 30 av de 135 personer som åtalats för delaktighet i mordet på förre presidenten Laurent Desirée Kabila. Dessa domar har dock ännu inte verkställts. Cirka 200 personer väntar på att dödsstraff skall verkställas men inga avrättningar har hittills skett. Inför antagandet av den nya författningen debatterade parlamentarikerna frågan om avskaffandet av dödsstraffet men majoriteten ställde sig positiva till att behålla lagstiftningen i straffrätten. I konstitutionen valde man att nämna medborgarens rätt till liv och frihet om ej annat är föreskrivet enligt lag. Den inhemska opinionen är för dödsstraff i tron att det fungerar som ett instrument för att stävja kriminalitet.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Lagen förbjuder godtyckliga frihetsberövanden. Detta till trots förekommer uppgifter om illegala gripanden och frihetsberövanden runtom i landet av både nationell polis, militär och säkerhetsstyrkor samt milisstyrkor. Det finns inga uppgifter om politiska fångar i landet. Arresteringar och fängslande används i många fall som ett medel för att pressa personer på pengar, egendom eller som personliga vendettor. Det förekommer att arresteringar eller misshandel sker av vänner eller släktingar till en brottsmisstänkt som ett påtryckningsmedel. Det är vanligt att personer som misstänks för brott frihetsberövas på godtyckliga grunder. I vissa fall är det journalister och aktivister för mänskliga rättigheter som drabbas. Enligt flera studier som gjorts har det visat sig att den absoluta majoriteten av de intagna varken har blivit dömda eller anklagade för brott.

Sedan övergångsregeringen installerades råder inga restriktioner för resor inom landet. Det finns dock praktiska svårigheter att förflytta sig på grund av undermålig infrastruktur och stora avstånd. Vägspärrar är vanligt förekommande vilka upprättas av militär, polis och säkerhetstjänst med det

enda syftet att berika sig själva. Lokalbefolkningen drabbas mer än föregående år av dessa problem som in princip är systematiskt utförda av myndighetspersoner runtom i landet. Vid resor inom landet krävs att utlänningar genomgår migrationsprocedurer vid in- och utreseplatserna. Kvinnors ökande utsatthet för våldsbrott och särskilt ökningen av våldtäkt som fenomen i samhället begränsade deras rörelsefrihet kraftigt, särskilt efter mörkrets inbrott. Kongofloden är öppen för civil och kommersiell trafik mellan Kinshasa och Kisangani, och flygtrafiken har återupptagits mellan västra och östra delen av landet. Mobiltelefonnätet utvecklas snabbt i hela landet.

Det tar lång tid att få ett pass utfärdat och det är gängse att sökanden måste betala mutor. Giftnor måste enligt praxis ha sin makes tillstånd för att få rätt till pass samt för att genomföra inrikes- och utrikesresor.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Rättsväsendet har kollapsat och fungerar inte i praktiken. Detta motverkar den nuvarande demokratiska processen och möjligheten att uppnå stabilitet i landet. Straffriheten är generell förekommande och är en av de främsta orsakerna till den allvarliga mänskliga rättighetssituationen i landet. Rättsystemet kan inte anses vara oberoende och självständigt. Korruptionen genomsyrar hela rättsväsendet. Domstolar utsätts för diverse påtryckningar samt mutor från regeringshåll och myndighetspersoner. Personer med resurser och/eller stort inflytande i samhället undslipper rättvisan. EU arbetar tillsammans med vissa FN-organ och bilaterala givare aktivt med att reformera rättsväsendets organisation och funktion. Ett arbete med att höja kunskapsnivån om mänskliga rättigheter hos kongolesiska statstjänstemän pågår.

Domstolarna och rättsväsendet saknar resurser på alla områden. Bristfälliga löneutbetalningar och låga löner är problematiskt. Det råder brist på i princip allting: lämpliga domstolslokaler, uppdaterade lagtexter och litteratur, transportmedel, skrivmaterial, datorer, övrig kontorsutrustning, kompetent personal och i de fall löner faktiskt utbetalas är de minimala. En domare i Högsta domstolen tjänar ca 30 dollar i månaden. Enligt uppgifter från maj 2004 finns det endast 375 domare för en befolkning som uppskattas till drygt 60 miljoner invånare och för en yta motsvarande västra Europa eller fem gånger Sveriges. Det händer att domare fortsätter att döma ut straff baserat på lagar som avskaffats, då de inte har utbildats i nyantagen lagstiftning.

Det finns lokala domstolar runt om i landet, en överinstans i varje provins, tre överinstanser i Kinshasa, Lubumbashi och Kisangani och slutligen en Högsta domstol i Kinshasa. Ett antal militärdomstolar har utplacerats inne i landet och

de flesta arresteringar sker under militär jurisdiktion. De enda domstolar som fungerar i viss mån utgörs av militärdomstolarna, vilka dock inte sällan dömer alltför summariskt och utan rätt till försvarare samt andra rättigheter som ankommer den anklagade. Domarna till Högsta domstolen utses direkt av presidenten varför oberoende rättsväsende saknas. Detsamma gäller tillsättning av övriga domare. Behoven är stora att kunna hantera de allvarliga brott mot mänskligheten, folkmord och MR-kränkningar som begicks före och under inbördeskrigen på 1990-talet och alltså faller utanför Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion.

En ny konstitution med totalt 226 artiklar antogs formellt av presidenten den 20 februari 2006 efter att nästan 85 procent av befolkningen stödde förslaget i en folkomröstning den 18 december 2005. Konstitutionen, utöver att inkludera de mänskliga fri- och rättigheterna, fastslår bland annat att provinserna, vilka blir 25 stycken, får ett större självbestämmande och rätt till behållning av 40 procent av skatteintäkterna. Vidare klargör den maktbalansen mellan president och premiärministern, vilken får ett större inflytande än tidigare. Den slår även fast att samtliga personer, oavsett etnicitet, som levde i landet vid utropandet av självständigheten 1960 är kongolesiska medborgare.

7. Straffrihet

Straffriheten är utbredd och anses vara den största anledningen till de övergrepp som sker i landet. Kampen mot straffrihet i Demokratiska republiken Kongo är ett återkommande tema i internationella sammanhang. Det nationella rättsväsendet är dessvärre oförmöget att självständigt hantera mer komplexa eller politiskt känsliga åtal.

Bekämpandet av straffriheten har gjort vissa framsteg under året. Med assistans från MONUC och internationella NGOs har man under året applicerat Romstadgarna och dömt militärer, som gjort sig skyldiga till bland annat massvåldtäkter, för brott mot mänskligheten till långvariga fängelsestraff och ibland skadestånd till brottsoffren. Några rättsprocesser har genomförts där militärer och officerare dömts för kränkningar och allvarliga MR-brott. Den 4 oktober år 2005 initierades landets första rättsprocess, Songo Mboyo-processen, avseende brott mot mänskligheten utförda av medlemmar av den 39:e militärbataljonen i Mbandaka, där totalt 12 soldater och officerare anklagades för massvåldtäkter av över 100 kvinnor utförda i december 2003. Sju av de anklagade dömdes till livstids fängelse. Militärtribunalen i Mbandaka dömde i juni 42 stycken militärer till långvariga fängelsestraff för mord och våldtäkter samt brott mot mänskligheten. Detta är de två första processerna i en nationell domstol vilka direkt applicerar Romstadgarna för att likställa våldtäkt som brott mot mänskligheten. I mars 2006 dömde en militärdomstol i Bukavu en före detta officer, till fem års fängelse för bortrövande och

tvångsrekrytering av barn till armén. Det är första gången som en kongolesisk domstol dömer någon för detta brott i DRK. Den 24 mars 2006 meddelade en militärdomstol i Bunia den första fällande domen i DRK för krigsförbrytelser. Det finns dock en mängd kända allvarliga händelser involverande uppsatta myndighetspersoner eller militärer där myndigheterna varit oförmögna, eller rentav ovilliga på grund av politiska påtryckningar, till att genomföra rättsprocesser. Många genomförda rättsprocesser har inte heller varit korrekt genomförda då avsaknad av försvarare eller vittnen var legio.

Åklagaren vid Internationella brottmålsdomstolen (ICC) beslutade sommaren 2004 att utreda brott mot mänskligheten, folkmord och krigsförbrytelser som utförts i landet efter Romstadgans ikraftträdande. Den 17 mars arresterades Thomas Lubanga Dyilo, ledaren för UPC-milisen i Ituri-området och överfördes till Internationella brottmålsdomstolen i Haag. Domstolsprocessen skall påbörjas i den 9 november 2006 och Lubanga kommer vara den första personen i världen som prövas i enlighet med Romstadgan. ICC kan dock enbart pröva gärningar som begåtts efter Romstadgans ikraftträdande, varför såväl regeringen som vissa lokala och internationella organisationer argumenterar för att en särskild internationell domstol ska inrättas för att pröva övergrepp som ägt rum dessförinnan. Det finns flera andra milisledare vilka gjort sig skyldiga till oerhörda grymheter och som ännu ej gripits av de kongolesiska myndigheterna. En notorisk milisledare, Gédéon, som bidragit till den allvarliga situationen i norra Katanga, lämnade över sig till MONUC i maj. General Laurent Nkunda är fortfarande på fri fot i Norra Kivu-provinsen trots en internationell arresteringsorder.

Den 29 november 2005 antog Nationalförsamlingen amnestilagen vilken fastslår att krigshandlingar och brott av politiskt slag eller av åsiktskaraktär som begåtts mellan den 2 augusti 1998 och den 4 april 2003 omfattas av amnesti. Med "brott av politiskt slag eller av åsiktskaraktär" avses brott mot statens säkerhet och högförräderi och "krigshandlingar". Amnestin omfattar således de individer som tagit till vapen mot Demokratiska republiken Kongo. Högsta Domstolens uttalande medförde att de personer som gripits misstänkta för mordet på Laurent Désirée Kabila den 16 januari 2001 undantas från amnestin då detta ej anses vara politiskt utan en kriminell handling. Detta trots att de greps på politiska grunder och fortfarande väntar på en domstolsprocess. 26 av de totalt 100 fängslade dömdes till dödsstraff strax efter mordet.

Internationella domstolen (ICJ) dömde i målet mellan DRK och Uganda den 19 december 2005. Sammanfattningsvis ansåg ICJ att Ugandas väpnade handlingar i DRC mellan 1998 och juni 2003 bröt mot internationella våldsförbudet, MR-brott och internationell humanitär rätt. För dessa brott hålls Uganda skadeståndsskyldig.

Bristerna i polis- och domstolsväsendet medför att det i realiteten ofta råder straffrihet också för mindre allvarlig brottslighet, vilket dessvärre leder till att människor tar lagen i egna händer. Omedelbar "rättvisa" utförd av gatumobben är relativt vanligt förekommande, ofta med dödlig utgång.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Yttrande- och pressfriheten är lagstadgad men dessa friheter begränsades under året. Särskilt pressfriheten försämrades kraftigt under det senaste året. Det finns flera uppgifter om att journalister dödats av polis eller militärer. Vidare har antalet gripanden av verksamma journalister som tar upp känsliga frågor eller framför kritik ökat under året. Dödshot och trakasserier har drabbat många journalister under året som rapporterat regimkritisk eller skrivit om korrupsionsskandaler. Regeringen har ibland stängt ned radio och TV-stationer med motivering att säkerheten var hotad eller att partipropaganda och uppmaningar till våld sändes ut. Journalistkåren är underbetald, dåligt utbildad och därför mottaglig för påtryckningar och påverkan från personer med pengar och inflytande. Inte sällan betalar man för att få reportage publicerade i media. Det förekommer även viss själv censur. Regeringen har ett flertal tillfällen under året använt sig av förtalslagar för att inskränka pressfriheten. Det har ofta varit fallet vid reportage om korrupsion eller politisk kritik mot regeringen. Dessa gripna har ej haft tillgång till de normala lagstadgade rättigheterna som en gripen har rätt till och de har heller aldrig genomgått någon rättsprocess utan ofta släppts mot betalning efter en längre tid. Det finns flera exempel på radio- eller TV-stationer som blivit fysiskt attackerade av militärer eller okända vilket resulterat i att stationerna varit förhindra att sända under perioder.

Spridningen av dagstidningar i Demokratiska republiken Kongo hindras av begränsad köpkraft och läskunnighet. Det finns ett antal privatägda dagstidningar men de är tunna och upplagorna är små. Ingen tidning har nationell täckning. Däremot är radion en viktigt informationsmedia. Det finns såväl statliga som privata radiostationer som sänder program på de nationella språken franska, swahili, lingala, tshiluba och kikongo. Den enda nationella radiostation som i dagsläget når ut till hela landet är Radio Okapi som drivs av MONUC. Den mest populära radiokanalen är dock fortfarande Radio France International, RFI. Regeringen har beslutat att alla hinder mot nationell radio, TV och press ska försvinna. Flera internationella bolag, såsom BBC och RFI, sänder från Kinshasa. Det finns ett stort antal TV-stationer, såväl statliga som privata, varav flera religiösa. Utländska journalister kan verka fritt i landet även om ackreditering ofta innebär en hel del krångel och ibland mutor för att få alla tillstånd.

Förekomsten av hatpropaganda och xenofobi i massmedia, riktad i huvudsak mot etniska tutsigrupper men även mot de olika politiska motståndarna

valkampanjen, är ett problem som uppmärksammats av det internationella samfundet, inklusive EU. Hatpropagandan präglade en del av perioden fram till första valomgången till presidentvalet då bland annat presidentkandidat Bembas TV-stationer, Digital Congo och Canal Congo Télévision men även den statliga televisionen, RTNC, med stort inflytande från president Kabila, kablade ut bilder som piskade upp stämningarna i landet under sommaren. Informationsministern, som för övrigt är Kabilatrogen, lät stänga ned samtliga av Bembas TV-kanaler samt ytterligare två som var uttalat kritiska mot Kabila från den 20 augusti till 11 september med hänvisning till landets säkerhet. Sanktioner och suspendering av media är annars uteslutande en uppgift för HAM, *Haute Autorité de Media*, vilket är en av institutionerna som inrättades i samband med fredsavtalet i december år 2002 och vars uppgift bl.a. är att tillse medias neutralitet. HAM stängde under året ned vissa TV-stationer tillfälligt eller sanktionerade journalister som bröt mot de uppföranderegler som satts upp inför valet. Den 18 september stacks en byggnad innehållande två av Bembas TV-stationer samt en av hans radiostationer i brand av okända personer av hittills okänd anledning.

Den andra valomgången präglades snarare av att kampanjgrupper från de två huvudkandidaterna till presidentposten drabbade samman med stenkastningar och dödshot som följd.

Demonstrationsfriheten och mötesfriheten har beskrivits under året. Det gäller framförallt det största oppositionspartiet UDPS vars demonstrationer på flera ställen i landet har stoppats av myndigheterna av säkerhetsskäl.

Religionsfrihet råder. De flesta kongoleser (80 procent) är kristna (över hälften katoliker), men det finns också muslimer och utövare av traditionella religioner. Kyrkorna har tagit på sig ett omfattande ansvar för vissa samhällsfunktioner, såsom sjukvård och undervisning.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Det finns ingen demokratisk tradition i landet. Landet har i princip genomlevt 32 års diktatur under Joseph Mobutos styre då endast ett parti tilläts verka. Under 1990-talet införde Mobuto en nationell kongress vilket sades syfta till att demokratisera institutionerna. När Laurent Desirée Kabila tog över makten efter president Mobutu 1997 upplöste han existerande politiska institutioner och maktutövningen skedde genom dekret. Laurent Desirée Kabila mördades i januari 2001 och hans son Joseph utnämndes till president. Därefter intensifierades de politiska överläggningar mellan de stridande parterna som initierades 1999 i samband med Lusaka-avtalets undertecknande.

Fredsprocessen och processen mot en övergång till demokratiskt styre i Demokratiska republiken Kongo har, trots betydande svårigheter, gjort viktiga

framsteg under året. Efter att ett fredsavtal (*Global and All-inclusive Agreement on the Transition*) slutits inleddes i juni 2003 en övergångsperiod på två år varefter fria och demokratiska val skulle hållas. Övergångskonstitutionen gav möjlighet att skjuta upp valet planerat till den 30 juni 2005 med maximalt två sexmånadersperioder vilket också gjordes. Nästan 25 miljoner väljare registrerades under år 2005. Första etappen var folkomröstningen den 18 december 2005 om den nya konstitutionen. Den godtogs av drygt 83 procent av befolkningen och var en förutsättning för att kunna genomföra valen år 2006. DRK genomförde de första allmänna valen på 46 år den 30 juli 2006. Det är FN:s historiskt största organiserade val, vilket främst finansierats av EU-länderna samt EU-kommissionen. Nästan 18 miljoner eller drygt 70 procent av de registrerade väljarna gick till valurnorna för att välja en ny president, och en ny nationalförsamling i juli. Valet gick relativt lugnt till väga utan större incidenter och betecknades av både internationella och nationella observatörer på det hela taget korrekt genomfört. Stridigheter uppstod i centrala Kinshasa mellan president Kabilas och vicepresident Bembas trupper, med troligen ett femtiotal döda i samband med tillkännagivande av valresultatet den 19 augusti 2006. Eftersom ingen av presidentkandidaterna fick över 50 procent av rösterna utlystes en andra valomgång till den 29 oktober då även provinsval hölls. President Kabila vann den andra valomgången och därmed presidnetvalet med ca 58 procent av rösterna. Bembas överklagande avsågs av Högsta domstolen. Kabila installerades som president den 6 december och en ny regering väntas finnas på plats i början av 2007.

Landet är en starkt centraliserad republik med väsentlig makt hos presidenten. Den nya konstitutionen har dock givit större makt åt premiärministern som utnämns av presidenten på basis av den parlamentariska majoriteten. Övergångsregeringen har präglats av splittring, motsättningar och svag styrning. Den har trots detta suttit kvar under hela transitionsperioden och kunnat föra fredsprocessen framåt med stöd av det internationella samfundets aktiva roll. I vissa delar av landet, främst i öst, innehar regeringen starkt begränsad territoriell kontroll och istället kontrolleras dessa delar av diverse milisgrupper. Det finns över hundra politiska partier registrerade.

Övergångsregeringen har letts av president Kabila och inkluderade fyra vicepresidenter som representerat de största stridande parterna. Därutöver har regeringen bestått av 36 ministrar och 25 viceministrar, med representanter från rebellrörelser, den tidigare regeringen, den politiska oppositionen och det civila samhället. Fem av ministrarna var kvinnor, bland annat ministern ansvarig för frågor om mänskliga rättigheter, Marie-Madeleine Kalala (från det civila samhället). Tre av viceministrarna utgörs av kvinnor. Av senatens 120 platser upptas fem av kvinnor och i parlamentet finns 48 kvinnor av 614 ledamöter totalt.

I enlighet med övergångskonstitutionen har också fem så kallade medborgarkommissioner inrättats med inriktning på frågor omvalet, media, korruption och etik, sanning och försoning samt mänskliga rättigheter. Kommissionernas ordförande har ministerrang. Samtliga av kommissionerna har haft svårt att verka på grund av att regeringen ej tillfört de nödvändiga resurserna. Kommissionen för media, HAM, har varit den mest framträdande under året. I flera fall har kommissionerna fått stöd på olika sätt från det internationella samfundet och ambassaderna i Kinshasa.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Demokratiska republiken Kongo har ratificerat ILO:s samtliga åtta centrala konventioner om mänskliga rättigheter.

- Förbud mot tvångsarbete (konventionerna nr 29 och 105)
- Förbud mot barnarbete (konventionerna nr 138 och 182)
- Icke-diskriminering i arbetslivet (konventionerna nr 100 och 111)
- Föreningsfrihet och förhandlingsrätt (konventionerna 87 och 98)

Givet den svåra sociala situationen i landet tillämpas dessa dock inte i någon nämnvärd utsträckning.

Det finns ingen egentlig fungerande arbetsmarknad i landet. Arbetslösheten är mycket hög. De flesta kongoleser får sin inkomst inom ramen för en informell ekonomi där självhushåll och byteshandel dominerar. Det utvecklas nätverk för samarbete och ömsesidig hjälp mellan medlemmar av samma familj och bland bekanta. Sedan flera år betalas inte löner ut alls, eller endast sporadiskt, till offentligt anställda. Regeringen har dock tagit vissa steg för att återupprätta statsförvaltningen och därmed också påbörjat utbetalning av löner till vissa grupper. Flertalet av de större industrier som tidigare sysselsatte många anställda har tvingats upphöra med verksamheten. Fackförbund finns men har begränsat inflytande till följd av den informella ekonomins dominerande ställning.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Den statligt administrerade hälso- och sjukvården har kollapsat och hälsovård tillhandahålls antingen av privata aktörer eller enskilda organisationer. Stora delar av befolkningen saknar tillgång till sjukvård. Saknar människor pengar uteblir ofta möjligheten till vård och det finns flera fall av personer som avlider på grund av nekad vård. Det råder stor brist på mediciner och vaccin. Under kriget avled fler människor till följd av att de inte fått adekvat behandling mot sjukdomar, som malaria och dysenteri, än som en direkt följd av de väpnade

striderna. Än idag avlider drygt 30 000 personer per månad som en indirekt följd av konflikten på grund av svält och sjukdomar. Det råder vidare svår undernäring - det beräknas att hela 73 procent av befolkningen lider av detta och trots stora vattentillgångar saknar nästan halva befolkningen tillgång till rent vatten. Den förväntade medellivslängden vid födseln är 43 år.

Barnadödligheten är alarmerande hög. På ettusen levande födda barn dör 129 vid födseln. 205 av 1000 barn avlider före fem års ålder.

12. Rätten till utbildning

Demokratiska republiken Kongo har tidigare – mycket tack vare de många missionsskolorna – haft en mycket väl fungerande grundskoleutbildning. I takt med att de ekonomiska svårigheterna ökat och p.g.a. de tidigare inbördeskrigens inverkan, har skolsystemet gradvis försämrats. Den sexåriga grundskolan är i teorin obligatorisk och tillgänglig för alla utan kostnad. I praktiken måste föräldrarna dock själva bekosta lärarnas löner samt skoluniform och skolmaterial, vilket medfört att endast 28 procent av landets barn går i skolan. Detta innebär att landet hamnar på näst sista plats enligt UNDP:s utvecklingsindex av världens länder på detta område. Betydligt färre genomgår sekundärskola och högre utbildning. Andelen flickor som utbildar sig är ännu lägre eftersom föräldrar med knappa resurser i första hand låter söner studera.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Landet har enorma tillgångar av mineraler, diamanter, skog och vatten samt goda förutsättningar för jordbruk. DRK bedöms vara ett av de tio naturresursrikaste länderna i världen. Till följd av långvarigt politiskt vanstyre, ekonomisk vanskötsel och omfattande korruption, utbredd plundring, dålig infrastruktur, stort beroende av världsmarknadspriser på ett fåtal dominerande exportprodukter och de senaste årens krig och konflikter har landets ekonomi körts i botten. Enligt UNDP:s utvecklingsrapport för år 2005 ligger landet på 167:e plats och är sålunda ett av de 10 fattigaste länderna i världen. Enligt Världsbanken lever över 80 procent av befolkningen på mindre än en dollar per dag.

Landets dåliga transportnät är ett stort hinder mot ekonomisk utveckling; trots naturligt goda förutsättningar för jordbruk leder svårigheterna att sälja grödorna utanför det omedelbara närområdet till stora försörjningsproblem. Regeringen har med stöd av IMF och Världsbanken inlett ett program för fattigdomsbekämpning och sedan 2002 växer ekonomin. Tillväxttakten, som sedan några år tillbaka legat på fem till sex procent, är dock fortfarande för låg för att effektivt bekämpa fattigdomen. Fördelningen av landets rikedomar

kommer inte de breda folklagren till del. Den utbredda korruptionen samt säkerhetssituationen utgör hinder för internationella investeringar.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Det är mycket långt kvar till jämställdhet mellan kvinnor och män i det kongolesiska samhället. I urbana miljöer råder en relativt sett högre jämställdhet mellan könen. Motsatsen gäller på landsbygden där det traditionella samhället begränsar kvinnans rättigheter. Exempelvis betalar en man av tradition hemgift till kvinnans familj före det att ett äktenskap ingås, vilket i förlängningen medför att det är mycket svårt för kvinnor att ha råd att ta ut skilsmässa eftersom kvinnan förväntas återbetala hemgiften. Det förekommer ofta, särskilt på landsbygden, att en man har flera hustrur trots att detta inte tillåts i lagstiftningen.

Diskriminering förekommer i den nationella lagstiftningen. En gift kvinna behöver sin äkta makes tillstånd för att företa olika typer av rättshandlingar. Bland annat måste en gift kvinna begära tillstånd hos maken för att förflytta sig fritt samt resa utomlands eller ansöka om passhandling. Vidare krävs tillåtelse från maken att sälja och hyra fastigheter eller öppna bankkonto. Enligt lagen står det kvinnor fritt att söka anställning samt att arbeta. Maken har dock lagligen rätt att inskränka denna rätt om kvinnans arbete visar sig inverka menligt på familjens hushåll. Vid skilsmässa tillfaller barnen maken men kvinnan har besöksrätt. Vidare är det ofta praxis att en avliden makes släktingar övertar dennes egendom, istället för att arvet går till kvinnan.

Kvinnors möjlighet till makt och inflytande i samhällslivet hindras också av att de inte har samma tillgång till utbildning, särskilt högre sådan, som män. Det är få kvinnor som innehar högt uppsatta positioner i det kongolesiska samhället.

Det är kvinnorna som utför mycket av det tunga arbetet. Kvinnorna sköter jordbruk och småskalig handel, svarar för hushållningen i hemmet och tar hand om barnen. Kvinnorna får i allmänhet sitt första barn tidigt och föder många barn (i genomsnitt 6-7). Mödradödligheten är en av de högsta i världen med 950 avlidna kvinnor per 100 000 födselar.

Det saknas lagar mot sexuella trakasserier. Våld mot kvinnor i hemmet, inklusive våldtäkter är vanligt förekommande i hela landet; dock saknas statistik på området.

Utmärkande för konflikten i Demokratiska republiken Kongo är att grova sexuella övergrepp och våldtäkter mot kvinnor och flickor systematiskt använts som ett led i krigföringen av de väpnade grupperna. Inte sällan sker stymplingar av de våldtagna kvinnorna. Kvinnor våldtas av soldater från alla milisgrupper men alltmer av medlemmar ur den nationella armén, FARDC. Övergreppen mot kvinnor ökar även bland den övriga befolkningen. Många kvinnor som utsatts för sexuella övergrepp vågar inte söka hjälp för sina fysiska eller psykiska skador eftersom de riskerar att stötas bort från den egna gemenskapen om det blir känt vad de drabbats av. Avsaknaden av medicinsk kompetens resulterar ofta i att de drabbade kvinnorna lider svårt eller avlider till följd av sina skador. Oönskade graviditeter är en annan konsekvens av dessa övergrepp. Många kvinnor men även flickor kidnappas av milistrupperna och tvingas leva med förbanden för att sköta hushållssysslor samt ofta fungera som sexslavar. Rättsväsendets förfall och den straffrihet som följer har medfört att sexuella övergrepp utförda av civila har ökat.

Prostitution är förbjudet enligt lag för barn under 14 år. Prostitution är dock vanlig förekommande. Det har lett till att sexuellt överförbara sjukdomar, däribland hiv/aids, har fått stor spridning inte minst i de stridsdrabbade områdena.

Kvinnlig könsstympling är inte vanligt förekommande, med undantag för inom några isolerade folkgrupper i norr.

15. Barnets rättigheter

Landet har en ung befolkning – nära hälften (47 procent) är under femton år. Eftersom familjer oftast saknar ekonomiska förutsättningar för att erbjuda sina många barn utbildning och försörjning är det brukligt att barnen arbetar.

Barnsoldater förekommer fortfarande inom alla väpnade milisgrupper - i vissa milisgrupper utgör de hela 35 procent av truppen. Man har dock under det senaste året sett en viss minskning av antalet barnsoldater. Ofta används barnen för att transportera materiel, som vakter eller för att utföra hushållsgöromål. Barnen används även i strider. Nyrekrytering av barnsoldater pågår fortfarande i de östra delarna av landet bland milisgrupperna, främst bland Mayi-Mayimiliser. Under året tvångsrekryterades barn till mililedaren General Laurent Nkundas styrkor i Norra Kivuprovinen.

Det har förekommit fall under året där föräldrar låtit skada eller döda sina egna barn anklagade för häxeri. Föreställningen att barn kan inneha kraft som medför olycka är ett fenomen som förekommer också på andra håll i Afrika men som i Demokratiska republiken Kongo fått stor spridning, särskilt i urbana miljöer, på grund av låg utbildningsnivå, långvariga ekonomiska

svårigheter och väckelsekyrkor som underblåser dessa föreställningar. Det är inte ovanligt att ett barn anklagas för häxeri när en familj drabbats av svårigheter. Barnet förskjuts av familjen och marginaliseras av det lokala samhället.

Det finns tiotusentals gatubarn i landet, framförallt koncentrerade till Kinshasa samt den näst största staden Mbuji-Mayi. De är antingen föräldralösa, har flytt undan kriget eller anklagats för att vara häxor. Barnen tvingas tigga, stjäla eller prostituera sig för att klara livhanken. Droganvändning är vanligt förekommande inom denna grupp. Vissa organiserar sig i kriminella grupper, beväpnar sig och begår våldshandlingar gentemot svagare delar av civilbefolkningen. Barnen behandlas ofta illa av polisen som snarare betraktar gatubarnen som kriminella än hjälpbehövande och ibland genomförs massarresteringar av barn. Efter oroligheter i september i år, som en följd av att Bembas TV-stationer samt en radiostation stacks i brand, greps och fängslades hundratals gatubarn i Kinshasa. De släpptes efter internationella påtryckningar för att istället placeras ut i fosterhem eller familjeåterförenas. En del av Internationella röda korsets verksamhet går ut på att söka rätt på föräldrar till barn som kommit på avvägar och återföra dem till sina familjer.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Befolkningen består av över 200 folkgrupper. Diskriminering grundad på etnisk tillhörighet är inte särskilt framträdande, även om favorisering av den egna gruppen förekommer och etniska faktorer är en del av förklaringen till motsättningarna i Ituri och Kivu-provinserna. I de nordöstra delarna av landet finns pygméer, en marginaliserad ursprungsbefolkning som lever helt vid sidan av övriga samhället. Frågan om medborgarskap för den etniska gruppen banyamulenge (tutsier) har varit komplicerad och behandlades inom ramen för övergångsprocessen. Genom den nya författningen vilken antogs i februari fastslogs det att samtliga invånare inom landets gränser vid utropandet av självständigheten i juni 1960, oavsett etnicitet, betraktas som kongoleser.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Det finns inga bekräftade uppgifter om diskriminering av eller våld mot personer på grund av deras sexuella läggning. Det finns ingen lagstiftning som förbjuder eller diskriminerar personer på grund av sexuell läggning. Dessa grupper lever knappast öppet med sin sexualitet på grund av risker för att stigmatiseras av sin omgivning. Givet de traditionella värderingarna på främst landsbygden förmodas homosexuellas, bisexuellas och transsexuellas situation vara utsatt.

18 Flyktingars rättigheter

Givet de många konflikter som drabbat Demokratiska republiken Kongo och angränsande länder, har regionen varit föremål för stora flyktingströmmar. Det totala antalet flyktingar i Stora sjöregionen uppskattas till mer än 800 000. Av dessa utgör drygt 420 000 flyktingar från Demokratiska republiken Kongo vilket innebär att man är den fjärde största flyktingproducerande landet i världen. FN:s flyktingorgan UNHCR ansvarar för flyktingåtervändandet och repatriering från de åtta grannländerna. Tanzania har den största andelen med drygt 150 000 flyktingar. Bedömningen hos UNHCR är att det fortfarande finns nästan 200 000 flyktingar i landet från grannländer – främst Angola – av vilka hälften har integrerats med lokalbefolkningen och önskar stanna kvar i landet. Övriga kommer bland annat från Republiken Kongo, Sudan eller Burundi. Dessa tas om hand i huvudsak av UNHCR. De flyktingar som vill återvända sänds tillbaka. Demokratiska republiken Kongo respekterar i huvudsak flyktingkonventionen.

Under året har organiserat återvändande till DRK genom UNHCR uppgått till drygt 22 000 personer. De flesta återvände till Sydkivu och övriga ca 7000 till Equateur. En hel del spontant återvändande sker och 2005 återvände totalt 120 000 flyktingar från grannländerna till Demokratiska republiken Kongo. Detta kan jämföras med år 2004 då ca 20 000 personer återvände. Anledningarna till det ökade återvändandet anses bland annat vara en förbättrad säkerhetssituation i främst Ituri, Kivu-provinserna och till viss del Katanga. Valet var ett annat skäl till ökningen av återvändande. Samtidigt innebär de sporadiska utbrott av våldsamheter som fortsätter i Nord- och Sydkivu, Ituri och norra delen av Katanga, att människor fortfarande tvingas lämna sina hem.

Som ett resultat av de senaste årens krig lever idag drygt 1,6 miljoner människor som internflyktingar i landet. De värst drabbade områdena är Nordkivu med drygt 500 000 personer, följt av Sydkivu, Katanga och Province Orientale med drygt 300 000 internflyktingar i vardera provins enligt UNHCR:s beräkningar. Detta speglar den svåra humanitära situationen parat med prekär säkerhetssituation i dessa områden. De humanitära organisationerna har ofta svårt att nå ut med hjälp till dessa utsatta människor på grund av bristande säkerhet och undermålig infrastruktur. Sårbara grupper som kvinnor, barn och äldre drabbas särskilt hårt. De olika FN-organen inklusive MONUC har ett nära samarbete för att ta tillvara behoven för internflyktingarna.

19. Funktionshindrades rättigheter

Funktionshindrade personer befinner sig i en utsatt situation. En bestämmelse som tillåter personer med funktionshinder att, inom vissa ramar, importera saker tullfritt ger dock vissa möjligheter till försörjning genom gränshandel.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Det finns ett relativt stort antal lokala MR-organisationer i DR Kongo, vilka sedan år 2000 tillsammans utgör ett nationellt nätverk, *Réseau National des ONG des droits de l'homme de la République Démocratique du Congo*. Några exempel är *Association africaine de défense des droits de l'homme en R.D. Congo*, *Comité des observateur des droits de l'homme* (CODHO), *Collectif des organisations de jeunes solidaires du Congo-Kinshasa* (COJESKI), *Les amis de Nelson Mandela pour les droits humains*, FEDHO, *Groupe Jérémie*, *Ligue Nationale pour les Elections Libres et Transparentes*, *Association africaine de défense des droits de l'homme* (ASADHO), *La Voix des sans voix pour les droits de l'homme* (VSV), *Journaliste en Danger* (JED) m fl.

Organisationerna verkar under besvärliga praktiska förhållanden men bedriver trots detta rapportering verksamhet och opinionsbildning med viss framgång och deltar i olika internationella sammanhang. Det finns rapporter om att olaga frihetsberövanden, arresteringar, beslagtalande av egendom, restriktioner, hot och utpressning har drabbat flera representanter från frivilligorganisationer under året.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Mot bakgrund av de omfattande övergrepp mot mänskliga rättigheter som under en lång rad av år ägt rum i DRK, följer såväl FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna som generalförsamlingens tredje utskott löpande situationen för mänskliga rättigheter i landet. Specialrapportören för mänskliga rättigheter i Demokratiska republiken Kongo har den 26 juli 2004 ersatts med en oberoende expert från kommissionen för mänskliga rättigheter. För närvarande innehas uppdraget av burkinabén Titinga Frédéric Pacéré. Experten har genomfört två besök hittills i landet varav det första var under 2004 till Bukavu och Goma och följande år besökte han Ituriprovinnsen samt Kinshasa. Ett besök under slutet av år 2005 fick uppskjutas på grund av folkomröstningen av konstitutionen. I sin rapport som presenterades i februari 2006 tog Pacéré bland annat upp den allvarliga MR-situationen i östra Kongo med kränkningar från både milis och den kongolesiska armén. Obetalda statstjänstemän i kombination med utbredd straffrihet samt en osjälvständigt rättsväsende var några av huvudpunkterna.

FN: s högkommissarie för mänskliga rättigheter har ett fältkontor i Kinshasa. Kontoret utbildar och ger råd till kongolesiska regeringen och myndigheter i frågor om mänskliga rättigheter. Kontoret övervakar MR-situationen i landet och anordnar välbesökta månatliga informationsmöten för internationella samfundet.

Frågor om mänskliga rättigheter är integrerade i det arbete som MONUC utför. Det finns olika avdelningar för politiska frågor, mänskliga rättigheter, humanitära frågor och barnfrågor. MR-handläggare finns såväl på högkvarteret i Kinshasa som på tolv fältkontor runt om i landet. MONUC har också en civilpolisenhet som bland annat svarar för utbildning av lokala poliser. Då massakrer ägt rum har multidisciplinära team med experter på mänskliga rättigheter, barnexperter, civilpoliser och militärobservatörer gjort utredningar på plats för att dokumentera övergreppen och samla bevisning. För att bättre kunna utreda övergrepp som begåtts mot kvinnor försöker MONUC aktivt öka antalet kvinnliga militärobservatörer och civilpoliser. Sverige deltar för närvarande med sex civilpoliser och fem militärobservatörer i MONUC.

Enligt övergångskonstitutionen har en så kallad medborgarkommission med uppdraget att observera situationen för de mänskliga rättigheterna i DR Kongo inrättats, det s.k. MR-observatoriet, ONDH.

Av enskilda internationella organisationer för mänskliga rättigheter finns *International Human Rights Law Group* på plats, men många andra besöker regelbundet landet i syfte att ge stöd och samla information, såsom *Human Rights Watch*, *Amnesty International*. Sverige ger, genom Sida, bland annat stöd till *International Center for Transitional Justice (ICTJ)*, *Global Witness*, *Panos Paris*, *Global Rights* samt olika FN-organ för att främja utvecklingen inom MR-området och demokrati. Internationella brottmålsdomstolen har upprättat ett lokalt kontor i Kinshasa. Sverige har även givit lokalt stöd till det nationella MR-observatoriet, ONDH samt till MONUC: s MR-fond till för skydd åt MR-försvare, vittnen till MR-kränkningar m fl. Av svenska enskilda organisationer ger bland annat Frivilligorganisationernas fond för mänskliga rättigheter, Diakonia, Röda korset, Svenska missionskyrkan, Svenska Baptistsamfundet och Pingstmissionen aktivt stöd till enskilda kongolesiska organisationer.